

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ

Андрій Іванович ПОТІХЕНСЬКИЙ,

*здобувач ЗВО «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»*

Відповідно до статті 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, відносяться до національного законодавства [1]. В свою чергу, Законом України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 №1906-IV встановлено, що міжнародний договір України – укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [2]. Зазначене дає підстави говорити про наявність міжнародно-правових засад, які регулюють внутрішньо-державні суспільні відносини, зокрема, в царині формування та реалізації державної оборонної політики.

Дану групу документів можна поділити на три ключові групи: а) загально-світові документи про правила і принципи війни та гуманітарного захисту; б) документи з питань інтеграції України у міжнародне безпекове середовище; в) міжнародні акти між Україною та іншими державами, зарубіжними органами влади, міжнародними організаціями про співробітництво в оборонній сфері.

Документом першої групи слід є Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 (Женевська конвенція). Її положення застосовуються до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни. Конвенція також застосовується до всіх випадків часткової або цілковитої окупації Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не натрапляє на жодний збройний спротив. Конвенція передбачає, що з особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто «hors de combat» унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поведуться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії. Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб: а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання

каліцтва, жорстоке поводження й тортури; b) захоплення заручників; c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження; d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні. Сторони зобов'язуються підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу. Безстороння гуманітарна організація, така, як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту [3].

Документом другої групи міжнародних засад є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (далі – ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. Статтею 10 Угоди затверджено, що сторони посилюють практичне співробітництво з попередження конфліктів та у сфері антикризового управління, зокрема з метою збільшити участь України у цивільних та військових операціях ЄС з подолання кризових ситуацій, а також у відповідних навчаннях і тренуваннях, зокрема тих, що проводяться в рамках Спільної політики безпеки і оборони. Співробітництво у цій сфері ґрунтується на умовах і домовленостях між Україною та ЄС за результатами як консультацій, так і співробітництва з питань антикризового управління. Сторони вивчають потенціал військового та технічного співробітництва. Україна та Європейське оборонне агентство встановлюють тісні контакти для обговорення питань, пов'язаних з удосконаленням військових спроможностей, зокрема питань технічного характеру [4].

Документами інтеграції України у міжнародне безпекове середовище, безперечно, виступають міжнародні нормативні акти в сфері відносин «Україна – НАТО». Основоположною засадою в цій сфері можна вважати Хартію про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997. Цим документом Україна підтвердила свою рішучість продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний та цивільний контроль над збройними силами та підвищувати їхню оперативно-технічну сумісність зі збройними силами НАТО та країн-партнерів [5].

Прикладом міжнародно-правових засад третьої групи є численні документи про співробітництво в сфері оборони між Україною та Сполученими Штатами Америки (далі – США). Наприклад, Меморандум про взаєморозуміння і співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки від 27.07.1993 розширив взаємодію та консультації між відповідними державами з питань організації та забезпечення ефективної роботи внутрішньо-безпекових і оборонних секторів [6]. В свою чергу, Двостороння безпекова угода між Україною та Сполученими Штатами Америки від 13.06.2024 передбачила співробітництво між сторонами за широким колом напрямів, серед яких

особливу увагу приділено обороні, що ґрунтується на спільній відданості держав стабільності та миру у Європі та світі [7].

Водночас, США – це не єдина країна з якою Україна започаткувала широке оборонне співробітництво. Важливі, комплексні міжнародні акти також було прийнято у співпраці з Польщею. Зокрема, слід відмітити Генеральну угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони від 02.12.2016, якою створено правові основи співпраці країн. Відповідно до Угоди співробітництво передбачається за наступними напрямками: 1) військовий зв'язок та інформаційні системи; 2) проведення науково-дослідних робіт для потреб збройних сил; 3) оборонна політика та планування; 4) логістичне забезпечення збройних сил; 5) військове транспортування; 6) проведення військових інженерно-технічних робіт; 7) військова інфраструктура; 8) військова стандартизація, контроль якості та кодифікація; 9) розробка, модернізація, виготовлення та поставки оборонного обладнання, співробітництво у сфері оборонної промисловості; 10) військова преса та зв'язки з громадськістю; 11) військові інформаційно-психологічні операції; 12) військова соціальна політика тощо [8].

Отже, можна констатувати, що в системі правових засад забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері оборони в Україні, міжнародно-правові акти: 1) закріплюють загально-світові стандарти гуманного ставлення та гарантії захисту прав і свобод людей під час військової агресії, правила ведення війни, здійснення військового управління, обмеження на використання окремих типів озброєння, а також інші аспекти обов'язкові для урахування та імплементації в рамках національної оборонної політики; 2) визначають шляхи реформування державного оборонного сектору, нові напрями політики в цій сфері детерміновані залученням України до європейського безпекового середовища, а також міжнародних військових організацій, таких як НАТО; 3) встановлюють форми, методи, вектори та особливості міждержавного оборонного співробітництва України з іншими країнами та міжнародними організаціями; відкривають можливість використання сил, засобів та досвіду інших держав в організації, управлінні та здійсненні оборони.

Список використаних джерел

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.
2. Про міжнародні договори України: закон від 29.06.2004 №1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. №50. Ст.540.
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: конвенція від 12.08.1949. Офіційний вісник України. 2013. №27. Ст.942.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: угода, міжнародний документ від 27.06.2014. Офіційний вісник України. 2014. №75. Ст.83.

5. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору: хартія, міжнародний документ від 09.07.1997. Офіційний вісник України. 2006. №34. Ст.2453.

6. Меморандум про взаєморозуміння і співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки: меморандум, міжнародний документ від 27.07.1993. Офіційний вісник України. 2005. №28. Ст.1687.

7. Двостороння безпекова Угода між Україною та Сполученими Штатами Америки: угода, міжнародний документ від 13.06.2024. Офіційний вісник України. 2024. №69. Ст.4196.

8. Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони: угода, міжнародний документ від 02.12.2016. Офіційний вісник України. 2019. №7. Ст.249.